

Racisme

Het racisme is buitengewoon hardnekkig. Nuchtere tegenwerpingen dat men geen hele bevolkingsgroep verantwoordelijk kan stellen voor de misdaden van enkelingen en verwijzingen naar de rechtsgelijkheid van iedere burger voor de wet, helpen daar niets aan. Racistische generalisaties zijn in een handomdraai gemaakt, terwijl zorgvuldige analyses van maatschappelijke ontwikkelingen en problemen al snel tientallen volzinnen en een zekere mate van aandacht vereisen. Voordat men daaraan toekomt is vaak al een kettingreactie van racistische uitroepen en anekdoten op gang gekomen waar men als antiracist niet meer bovenuit komt. Evenmin helpt het om racistische sentimenten dood te zwijgen. Daarom wil ik hier proberen het racisme als sociaal verschijnsel te begrijpen. Waarom zien we het tussen verschillende bevolkingsgroepen zo vaak fout lopen? Hiervoor zijn volgens mij minstens zeven redenen:

(1) *Opvoeding*. De opvoeding, taal en cultuur bevatten vaak racistische elementen. Wie zelf geen initiatief neemt deugdelijke maatschappelijke kennis te verwerven, leert daarom vaak vanzelf de dingen uit racistisch perspectief te bekijken.

(2) *Neerwaartse vergelijking*. Voor mensen met een gebrekkig gevoel van zelfwaarde kan het afkraken van anderen een middel zijn om het eigen gevoel van zelfwaarde op te krikken. Dit kan ook groepswijze gebeuren waarbij de ene maatschappelijke groep de andere maatschappelijke groep afkraakt.

(3) *Behoeftte aan een zondebok*. In dreigende situaties bestaat er onder zich bedreigd voelende bevolkingsgroepen een sterke neiging de handen uit de mouwen te steken om het gevaar te keren. Zolang de bron van het gevaar niet bekend is hangt de geagiteerde dadendrang als een donderwolk boven de samenleving. 'Er moet nu echt wat gebeuren!' Deze situatie komt vaak tot ontlading door een persoon of groep - al dan niet terecht - als schuldige aan te wijzen. De woede daalt neer op het hoofd van de zondebok, en buitenstaanders kijken wel uit zich daarin te mengen.

(4) *Negatieve belangstelling*. Om te kunnen overleven is de mens vooral gespitt op die zaken die een gevaar vormen. Zolang alles goed gaat merkt men de daden en omstandigheden van anderen nauwelijks op. Maar zodra anderen ons in de weg lopen of tegenwerken, staan we direct op scherp. Ook voor de massamedia geldt dat goed nieuws geen nieuws is. Door deze selectieve belangstelling komt men er gemakkelijk toe de anderen in een negatief licht te zien. Dit geldt met name voor andere bevolkingsgroepen waarvan men verder niets weet.

(5) *Dynamica van conflicten*. Met mensen die men kent is men vanzelf meer begaan dan met mensen die men niet kent. Zodra twee mensen a en b uit verschillende bevolkingsgroepen A en B een conflict hebben, zullen de leden van bevolkingsgroep A zich waarschijnlijk gemakkelijker in de situatie van a kunnen verplaatsen dan in die van b, en omgekeerd. Men zal in voorkomende gevallen ook eerder bij bekenden voor hulp aankloppen dan bij niet-bekenden. Ook hebben mensen uit de zelfde bevolkingsgroep vaak overlappende belangen. Zo ontstaat vanzelf een vorm van groepsegoïsme. Wie zich daarbij door zijn emoties laat meeslepen komt gemakkelijk tot haatdragende generalisaties m.b.t. andere bevolkingsgroepen. Dergelijke conflicten kunnen dan ook gemakkelijk escaleren. Omdat men dit weet zal men in een conflictsituatie al snel geneigd zijn zich in de eigen groep terug te trekken - wat het probleem nog groter maakt.

(6) *Ongelijkmatige criminaliteit*. Verder is er de ontegenzeggelijk ongelijkmatige criminaliteit onder verschillende bevolkingsgroepen. Over de oorzaken, achtergronden en oplossingen is reeds veel geschreven. Ik noem hier alleen het degelijke en nuchtere boek van Huub Angenent: *Criminaliteit van allochtone jongeren*. Het is een complexe zaak. Misschien kom ik hier later nog

eens op terug. In dit stukje gaat het mij alleen om de maatschappelijke gevolgen. Naarmate het verschil in de overlast die verschillende groepen opleveren groter wordt, wordt het voor de burger ook moeilijker, riskanter en kostbaarder de verschillende groepen in de praktijk op gelijke wijze te blijven behandelen. Betreft het bovendien groepen waarvan men zelf geen deel uitmaakt, dan meent men al snel dat de goeden dan maar onder de kwaden moeten lijden. Maakt men er zelf wel deel van uit dan liggen de zaken vaak anders. De criminaliteit onder mannen is veel groter dan onder vrouwen, maar ik heb mannen nog nooit horen roepen dat men *alle* mannen daarom keihard zou moeten aanpakken. Hoe dit ook zij: de liefde van de burger voor het beginsel van de rechtsgelijkheid is niet onbegrensd. De hoge criminaliteit onder allochtonen vormt daarom een grote hinderpaal voor het vreedzaam samenleven van de verschillende bevolkingsgroepen.

(7) *Racisme en maatschappelijke positie.* Tot slot is het racisme ook een machtskwestie. Veel mensen beschouwen de gastarbeiders van weleer en hun kinderen als minderwaardig werkvee dat hier is om tegen weinig geld onze smerige klusjes op te knappen - en verder hun mond moet houden. De nieuwe generaties allochtonen die hier opgegroeid zijn laten zich zo natuurlijk niet meer behandelen. Deze situatie waarin we Nederlanders en halve Nederlanders hebben is een bron van ellende. De allochtonen zullen moeten kiezen tussen hier blijven of terugkeren. In het eerste geval zullen ze moeten worden beschouwd als Nederlanders met alle rechten en plichten die daarbij horen. In het tweede geval zullen ze ook inderdaad moeten terugkeren. Van de andere kant zullen de oude Nederlanders de nieuwe Nederlanders ook inderdaad als Nederlanders moeten beschouwen zoals protestantse, katholieke en atheïstische Nederlanders elkaar ook als Nederlanders beschouwen. Alleen zo weet iedereen waar die aan toe is.

Uit het bovenstaande volgt niet dat het racisme een noodzakelijk natuurverschijnsel is. Maar wel dat het uit kleingeestigheid en groepsegoïsme bij de segregatie van verschillende bevolkingsgroepen bijna vanzelf ontstaat, wanneer het niet actief wordt tegengegaan. Mensen van goede wil kunnen zichzelf aanpakken. Bekrompen geesten en verklaarde racisten zijn veel moeilijker bereikbaar. De bestrijding van het racisme als ondeugdelijke en verderfelijke theorie is natuurlijk ook nodig, maar volstrekt onvoldoende. De bestrijding van het racisme zal het toch vooral moeten hebben van het veranderen van die maatschappelijke omstandigheden waarin het gemakkelijk wortel schiet. Overigens ben ik zelf geen sociaal-psycholoog. De SP zou daarom professionals op moeten sporen om deze zaken verder uit te diepen. Of gebeurt dit al?

Bart van Donselaar